

BIRŽŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS
VISUOMENĖS SVEIKATOS BIURAS

BIRŽŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS STEBĖSENOS 2023 M. ATASKAITA

(Demografinė būklė – 2024 m. duomenys, sveikatos būklė – 2023 m. duomenys)

Biržai
2025 metai

TURINYS

IVADAS.....	3
BIRŽŲ R. SAV. DEMOGRAFINĖ SITUACIJA.....	4
BENDROJI DALIS.....	6
Pagrindinių stebėsenos rodiklių savivaldybėje analizė ir interpretavimas („šviesoforas“).....	6
SPECIALIOJI DALIS.....	16
Bandymų žudytis skaičius.....	16
Socialinės pašalpos gavėjų skaičius.....	18
Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, skaičius.....	19
IŠVADOS.....	20
REKOMENDACIJOS.....	21

IVADAS

Visuomenės sveikatos stebėseną Biržų rajono savivaldybėje vykdoma remiantis Bendraisiais savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatais, patvirtintais Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“.

Visuomenės sveikatos stebėsenos savivaldybėje tikslas – nuolat rinkti, analizuoti ir interpretuoti visuomenės sveikatą apibūdinančius rodiklius bei tinkamai informuoti savivaldybės politikus, siekiant efektyvaus valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) bei savarankiškų visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų įgyvendinimo savivaldybės teritorijoje.

Pateikiami rodikliai iš Valstybės deleguotų savivaldybėms visuomenės sveikatos stebėsenos *pagrindinių rodiklių sąrašo*, patvirtinto Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2014 m. gruodžio 19 d. įsakymu Nr. V-1387, atspindinčio, kaip įgyvendinami Lietuvos sveikatos programos (toliau – LSP) tikslai. LSP iškeltų tikslų ir uždavinių įgyvendinimo savivaldybėse stebėsenai parengtas pagrindinių rodiklių sąrašas, kuris sudarytas remiantis Lietuvos sveikatos programos projekte, Lietuvos strateginiuose sveikatos dokumentuose pateiktais rodikliais, Europos pagrindinių sveikatos rodiklių sąrašu, taip pat remiantis Lietuvos patirtimi vykdant visuomenės sveikatos stebėseną. Savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitos tikslas – pateikti pagrindinius savivaldybės gyventojų sveikatą atspindinčius rodiklius, jų dinamiką ir jų pagrindu pateikti rekomendacijas bei prioritetines kryptis savivaldybės plėtros plano siekiniams, strateginio veiklos plano priemonėms.

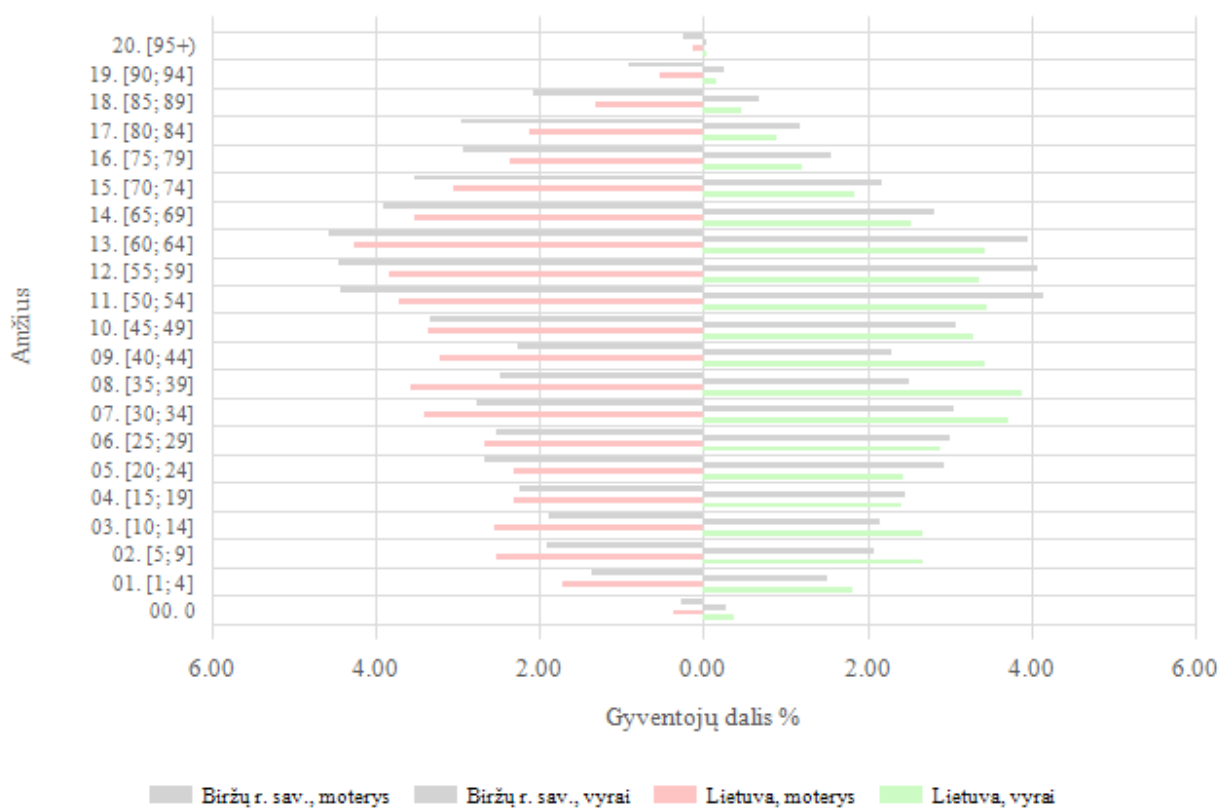
Ataskaita parengta naudojantis viešai prieinamais sveikatos statistikos duomenų šaltiniais:

- Lietuvos statistikos departamento Oficialiosios statistikos portalu;
- Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema sveikstat.hi.lt

BIRŽŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS DEMOGRAFINĖ SITUACIJA

2024 m. pradžioje Biržų rajono savivaldybėje gyveno 22 120 nuolatinių gyventojų. Tai yra 306 gyventojais mažiau nei 2023 m. pradžioje. 2024 m. pradžioje Biržų rajono savivaldybėje vyrai sudarė 46 proc. nuolatinių gyventojų, moterys – 54 proc. Miesto gyventojų dalis (50 proc.) ir kaimo vietovėse (50 proc.) pasidalino po lygiai.

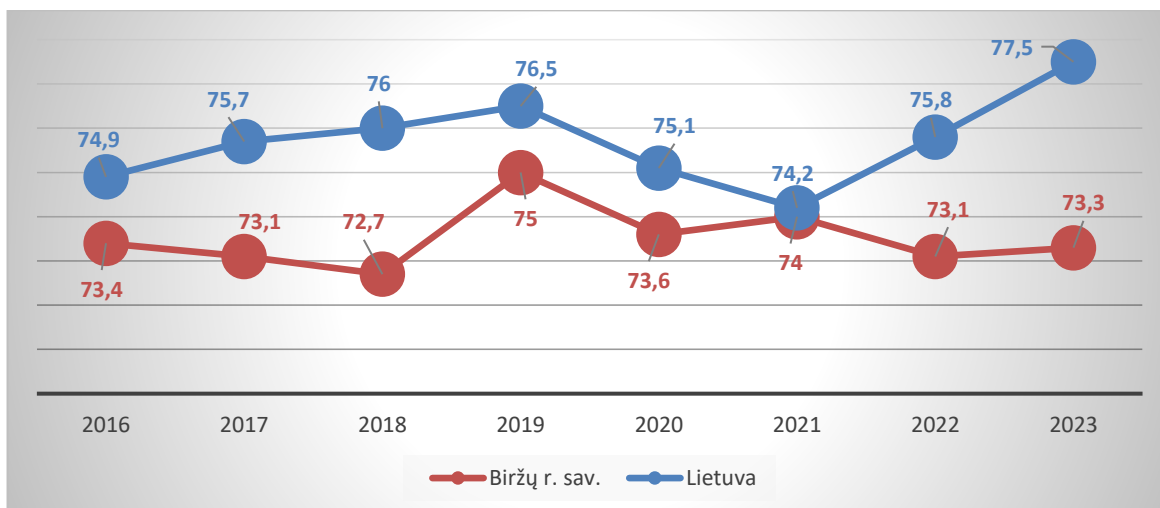
Gyventojų senėjimas – tai senyvo amžiaus žmonių skaičiaus didėjimas ir atvirkščiai – jauno amžiaus žmonių mažėjimas. Senstant populiacijai mažėja dirbančių žmonių, didėja sveikatos priežiūros ir socialinės globos paslaugų poreikis. Tai patogu stebėti pasitelkiant demografinio medžio grafiką, kuriame pateikiamas savivaldybės gyventojų pasiskirstymas pagal lytį ir amžiaus grupes 2023 m. pradžioje (1 pav.). Analizuojant demografinį medį, didžioji dalis moterų Biržų r. sav. yra 60-64 m., vyrų – 50-54 m. amžiaus. Lietuvoje moterų tarpe daugiausia fiksuota 60-64 m. amžiaus, o vyrų 35-39 m. amžiaus asmenų.

1 pav. Biržų r. sav. demografinis medis 2023 m.

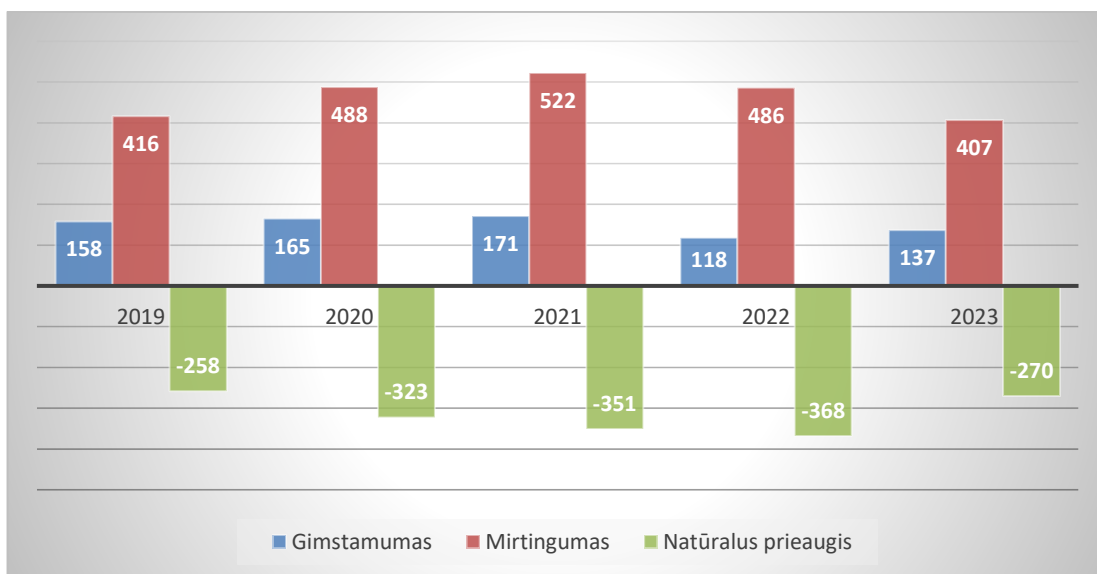
Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Biržų rajono savivaldybės gyventojų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė nuo 2016 m. – visada buvo trumpesnė nei Lietuvos vidurkis, 2021 m. santykis beveik susilygino, o nuo 2022 m. Biržų r. sav. rodiklis vėl krito žemyn (2 pav.).

2 pav. Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė Biržų r. sav. ir Lietuvoje 2016–2023 m.
Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Natūrali gyventojų kaita — rodiklis, atspindintis gyventojų skaičiaus, sudėties pakitimus, susijusius su gimimais, mirtimis, santuokomis ir ištuokomis, kurios glaudžiai siejasi su gyventojų reprodukcija. Per pastaruosius 5 metus Biržų rajono savivaldybėje, kaip ir visoje Lietuvoje, daugiau asmenų mirė, nei buvo užregistruota gimusiųjų, todėl natūrali gyventojų kaita neigiama (3 pav.).

3 pav. Gimstamumo, mirtingumo ir natūralaus gyventojų prieaugio palyginimas Biržų rajono savivaldybėje 2019–2023 m.
Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

2023 m. Biržų r. sav. užregistruota 88 santuokos (2022 m. – 108). Ištuokų 2023 m. užregistruota 63 (2022 m. – 43). Registruotas nedarbo lygis 2023 m. Biržų r. sav. siekė 10,6 proc., kai Lietuvos vidurkis buvo 8,6 proc. Lyginant su savivaldybėmis, esančiomis Panevėžio apskrityje, didžiausią registruotą nedarbo lygį turėjo Biržų r. sav. – 10,6 proc., Rokiškio r. sav. – 9,7 proc., Kupiškio r. sav. nedarbo lygis siekė 9,1 proc., Pasvalio r. sav. – 8,4 proc., Panevėžio m. sav. – 8,2 proc., Panevėžio r. sav. – 7,6 proc.

BENDROJI DALIS

Pagrindinių stebėsenos rodiklių savivaldybėje analizė ir interpretavimas („šviesoforas“)

Pagrindinių rodiklių sąrašo analizė ir interpretavimas („šviesoforo kūrimas“) atliekamas lyginant praėjusių metų Biržų rajono savivaldybės rodiklius su Lietuvos vidurkiu. 1 lentelėje „Biržų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis“ pateikti analizuojamų rodiklių duomenys ir jų interpretavimas. Vadovaujantis „šviesoforo“ principu, visos 60 Lietuvos savivaldybių suskirstytos į grupes:

- ✓ jei savivaldybė yra viena iš 12 savivaldybių, kuriose stebimas rodiklis geriausias – jis žymimas **žalia spalva**;
- ✓ jei savivaldybė yra viena iš 12 savivaldybių, kuriose stebimas rodiklis prasčiausias – jis žymimas **raudona spalva**;
- ✓ jei savivaldybė yra viena iš 36 vidutinių savivaldybių – žymima **geltona spalva**. Šių savivaldybių rodikliai interpretuojami kaip atitinkantys Lietuvos vidurkį.

Pirmoje lentelės grafoje pateikiamas pagrindinis rodiklių sąrašas, suskirstytas pagal Lietuvos sveikatos programoje numatomus įgyvendinti tikslus ir uždavinius. Antroje grafoje pateikiama Biržų rajono savivaldybės rodiklio tendencija, trečioje grafoje pateikiama Biržų rajono savivaldybės rodiklio reikšmė, ketvirtoje – savivaldybės rodiklio absoliutus kiekis, penktoje – atitinkamo rodiklio Lietuvos vidurkio reikšmė, šeštoje – mažiausia reikšmė tarp visų savivaldybių, septintoje – didžiausia reikšmė tarp visų savivaldybių, aštuntame – savivaldybės rodiklio interpretavimas (reikšmės savivaldybėje santykis su Lietuvos vidurkio reikšme ir savivaldybės vietos tarpe visų savivaldybių pavaizdavimas pagal „šviesoforo“ principą).

1 lentelė. Biržų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis.

Rodiklis	Tendencija	Savivaldybės rodiklis	Kiekis	Lietuvos rodiklis	Blogiausia reikšmė	Geriausia reikšmė	Santykis savivaldybė /Lietuva
1	2	3	4	5	6	7	8
STRATEGINIS TIKSLAS – PASIEKTI, KAD 2025 M. ŠALIES GYVENTOJAI BŪTŲ SVEIKESNI IR GYVENTŲ ILGIAU, PAGERĖTŲ GYVENTOJŲ SVEIKATA IR SUMAŽĖTŲ SVEIKATOS NETOLYGUMAI.							
Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė		73,3	73	77,5	71,1	80,5	0,95

Išvengiamas mirtingumas, proc. – pagal jungtinį EBPO ir Eurostato sąrašą		79,2	126	76,7	86,9	69,4	1,03
1. TIKSLAS – SUKURTI SAUGESNĘ SOCIALINĘ APLINKĄ, MAŽINTI SVEIKATOS NETOLYGUMUS IR SOCIALINĘ ATSKIRTĮ 1.1. SUMAŽINTI SKURDO LYGĮ IR NEDARBĄ							
Savižudybių skaičius (X60-X84) 100 000 gyventojų		26,9	6	19,6	74,0	0,0	1,37
SMR nuo tyčinio savęs žalojimo (X60-X84) 100 000 gyventojų		23,5	6	18,8	71,2	0,0	1,25
Bandymų žudytis skaičius (X60-X64, X66-X84) 100 000 gyventojų		89,8	20	44,6	89,8	9,9	2,01
Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1000 moksl.		107,9	174	55,2	192,6	30,1	1,95
Ilgalaikio nedarbo lygis, darbo jėgos proc.		1,8	249	1,7	4,1	0,3	1,06
Gyventojų skaičiaus pokytis 1000 gyventojų		-13,4	-299	10,0	-25,4	55,5	-1,34
1.2. SUMAŽINTI SOCIALINĘ EKONOMINĘ GYVENTOJŲ DIFERENCIACIJĄ ŠALIES IR BENDRUOMENIŲ LYGMENIU							
Mirtingumas nuo išorinių priežasčių (V00–Y98) 100 000 gyventojų		103,3	23	78,7	200,3	50,1	1,31
SMR nuo išorinių priežasčių (V00–Y98) 100 000 gyventojų		99,3	23	75,8	172,2	47,9	1,31
Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, skaičius 1000 moksl.		418,7	940	352,1	630,3	199,7	1,19

Socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1000 gyventojų		62,6	1394	23,9	79,7	4,2	2,62
Sergamumas tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyventojų (TB registro duomenys)		31,4	7	21,6	84,4	0,0	1,45
Sergamumas tuberkulioze (+ recidyvai) (A15-A19) 100 000 gyventojų (TB registro duomenys)		44,9	10	24,6	98,5	0,0	1,83
2. TIKSLAS – SUKURTI SVEIKATAI PALANKIĄ FIZINĘ DARBO IR GYVENAMĄJĄ APLINKĄ							
2.1. KURTI SAUGIAS DARBO IR SVEIKAS BUITIES SĄLYGAS, DIDINTI PREKIŲ IR PASLAUGŲ VARTOTOJŲ SAUGUMĄ							
Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų darbe, skaičius 10 000 gyventojų		0,0	0	0,9	2,9	0,0	0,00
Traumų dėl nukritimų (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyventojų		177,8	100	134,5	200,6	77,8	1,32
Asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, skaičius 10 000 gyventojų		98,6	135	65,7	116,7	46,6	1,50
Naujai susirgusių žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A08) asmenų skaičius 10 000 gyventojų		35,0	78	35,7	92,1	0,0	0,98
2.2. KURTI PALANKIAS SĄLYGAS SAUGIAI LEISTI LAISVALAIKĮ							
Mirtingumas nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyventojų		0,0	0	2,8	28,7	0,0	0,00
SMR nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.		0,0	0	2,7	31,4	0,0	0,00
Mirtingumas dėl nukritimo (W00-W19) 100 000 gyventojų		18,0	4	14,6	46,0	0,0	1,23

SMR dėl nukritimo (W00-W19) 100 000 gyventojų		14,0	4	14,2	35,2	0,0	0,99
2.3. MAŽINTI AVARINGUMĄ IR TRAUMŲ KELIŲ EISMO ĮVYKIUOSE SKAIČIŲ							
Mirtingumas transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyventojų		13,5	3	6,2	34,6	0,0	2,18
SMR transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyventojų		14,7	3	6,2	28,5	0,0	2,37
Pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyventojų		0,0	0	1,1	13,0	0,0	0,00
Pėsčiųjų SMR dėl transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.		0,0	0	1,1	10,3	0,0	0,00
Traumų dėl transporto įvykių (V00-V99) skaičius 10 000 gyv.		8,1	18	5,4	9,9	0,0	1,50
2.4. MAŽINTI ORO, VANDENS IR DIRVOŽEMIO UŽTERŠTUMĄ, TRIUKŠMĄ							
Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kv. km		147,5	148	797,8	32935,2	20,0	0,18
3. FORMUOTI SVEIKĄ GYVENSENĄ IR JOS KULTŪRĄ							
3.1. SUMAŽINTI ALKOHOLINIŲ GĖRIMŲ, TABAKO VARTOJIMĄ, NETEISĖTĄ NARKOTINIŲ IR PSICHOTROPINIŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMĄ IR PRIEINAMUMĄ							
Mirtingumas nuo narkotikų sąlygotų priežasčių, 100 000 gyventojų		0,0	0	3,5	14,3	0,0	0,00
SMR nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyventojų		0,0	0	3,5	17,2	0,0	0,00
Mirtingumas nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyventojų		40,4	9	21,8	78,5	0,0	1,85

SMR nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyventojų		39,2	9	20,5	70,3	0,0	1,91
Nusikalstamos veikos, susijusios su narkotinėmis medžiagomis 100 000 gyv.		31,4	7	82,5	417,9	0,0	0,38
Gyventojų skaičius, tenkantis 1 tabako licencijai		142,8	22273	199,6	66,3	384,2	0,72
Gyventojų skaičius, tenkantis 1 alkoholio licencijai		125,1	22273	162,8	34,5	325,6	0,77
3.2. SKATINTI SVEIKOS MITYBOS ĮPROČIUS							
Kūdikių, žindyčių išimtinai krūtimi iki 6 mėn. amžiaus, dalis (proc.)		35,3	30	36,8	11,1	100,0	0,96
4. TIKSLAS – UŽTIKRINTI KOKYBIŠKĄ IR EFEKTYVIĄ SVEIKATOS PRIEŽIŪRĄ, ORIENTUOTĄ Į GYVENTOJŲ POREIKIUS							
4.1. UŽTIKRINTI SVEIKATOS SISTEMOS TVARUMĄ IR KOKYBĘ, PLĖTOJANT SVEIKATOS TECHNOLOGIJAS, KURIŲ EFEKTYVUMAS PAGRISTAS MOKSLO ĮRODYMAIS							
Išvengiamų hospitalizacijų skaičius 1000 gyv.		27,7	613	20,9	43,8	9,9	1,33
Išvengiamų hospitalizacijų dėl cukrinio diabeto sk. 18+ m. 1000 gyv.		1,6	30	1,9	3,7	0,8	0,84
4.2. PLĖTOTI SVEIKATOS INFRASTRUKTŪRĄ IR GERINTI SVEIKATOS PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ KOKYBĘ, SAUGĄ, PRIEINAMUMĄ IR Į PACIENTĄ ORIENTUOTĄ SVEIKATOS PRIEŽIŪRĄ							
Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, skaičius		1,2	54	1,7	1,2	7,7	0,71
Šeimos gydytojų skaičius 10 000 gyventojų		7,2	44	7,5	1,5	11,4	0,96
Apsilankymų pas gydytojus skaičius, tenkantis vienam gyventojui		8,6	190633	9,1	11,0	5,5	0,95

Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) (visi) 100 000 gyventojų (TB registro duomenys)		4,5	1	4,0	28,7	0,0	1,13
Serg. vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyv. (TB registro duomenys)		0,0	0	2,6	24,4	0,0	0,00
Sergamumas ŽIV ir lytiškai plintančiomis ligomis (B20-B24, Z21, A50-A54, A56) 10 000 gyventojų		0,4	1	2,2	4,2	0,0	0,18
4.3. PAGERINTI MOTINOS IR VAIKO SVEIKATĄ							
Kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1000 gyvų gimusių kūdikių		14,6	2	2,8	40,0	0,0	5,21
2 metų vaikų tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė) skiepavimo apimtys, proc.		91,4	139	86,7	50,0	100,0	1,05
1 metų amžiaus vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomielito, B tipo <i>haemophilus influenzae</i> skiepavimo apimtys (3 dozės), proc.		97,3	108	89,9	72,0	100,0	1,08
Vaikų (6–14 m.) dalis, dalyvavusi dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, proc.		5,2	74	11,6	2,5	43,2	0,45
Vaikų (7-17 m.) neturinčių ėduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.)		18,2	286	23,8	4,8	33,5	0,76
Paauglių (15–17 m.) gimdymų skaičius 1000 15-17 m. moterų		3,5	1	1,4	14,6	0,0	2,50

4.4. STIPRINTI LĖTINIŲ NEINFEKCINIŲ LIGŲ PREVENCIJĄ IR KONTROLĘ							
Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) 100 000 gyventojų		1001,2	223	670,8	1235,6	383,1	1,49
SMR nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) 100 000 gyventojų		695,9	223	659,1	953,5	453,1	1,06
Mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyventojų		390,6	87	271,1	450,4	195,0	1,44
SMR nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyventojų		295,2	87	256,0	394,1	210,6	1,15
Mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyventojų		166,1	37	154,0	497,3	24,4	1,08
SMR nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyventojų		114,5	37	150,5	432,0	15,8	0,76
Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyventojų		60,2	134	70,0	112,1	31,1	0,86
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), 2 metų bėgyje dalyvavusi krūties vėžio programoje		50,0	1927	59,7	27,0	76,5	0,84
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), 3 metų bėgyje dalyvavusi gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinėje programoje		56,2	2856	60,3	32,7	73,7	0,93
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), per 2 metus dalyvavusi storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos		62,4	5281	56,5	33,8	67,7	1,10

programoje									
Tikslinės (proc.), programoje	populiacijos dalyvavusi	dalis ŠKL		35,2	1803	42,8	19,5	58,8	0,82

Iš 1 lentelės pateiktų 2023 m. PRS rodiklių reikšmių Biržų r. sav. palyginimo su atitinkamu Lietuvos vidurkio rodikliu matyti, kad:

✓ *Iš visų sveikatos rodiklių geresni (žalioji zona) už Lietuvos vidurkį:*

- Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų darbe, skaičius 10 000 gyv.;
- Mirtingumas nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.;
- SMR nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.;
- Pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.;
- Pėsčiųjų SMR dėl transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.;
- Mirtingumas nuo narkotikų sąlygotų priežasčių, 100 000 gyv.;
- SMR nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.;
- Šeimos gydytojų skaičius 10 000 gyv.;
- Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyv.;
- 1 metų amžiaus vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomielito, B tipo *haemophilus influenzae* skiepijimo apimtys (3 dozės), proc.;
- Tikslinės populiacijos dalis (proc.), per 2 metus dalyvavusi storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos.

✓ *Rodikliai, kurie patenka į prasčiausių savivaldybių kvintilių grupę (raudonoji zona):*

- Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė;

- Bandymų žudytis skaičius (X60-X64, X66-X84) 100 000 gyv.;
- Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1000 moksl.;
- Socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1000 gyv.;
- Traumų dėl nukritimų (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyv.;
- Asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, skaičius 10 000 gyv.;
- Mirtingumas transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyv.;
- SMR transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyv.;
- Traumų dėl transporto įvykių (V00-V99) skaičius 10 000 gyv.
- SMR nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.;
- Gyventojų skaičius, tenkantis 1 tabako licencijai;
- Gyventojų skaičius, tenkantis 1 alkoholio licencijai;
- Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, skaičius;
- Kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1000 gyvų gimusių kūdikių;
- Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) 100 000 gyv.;
- Mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.;
- Mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv.;
- Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi ŠKL programoje.

✓ *Kiti likę rodikliai patenka į grupę, kuri atitinka Lietuvos vidurkį (geltonoji zona).*

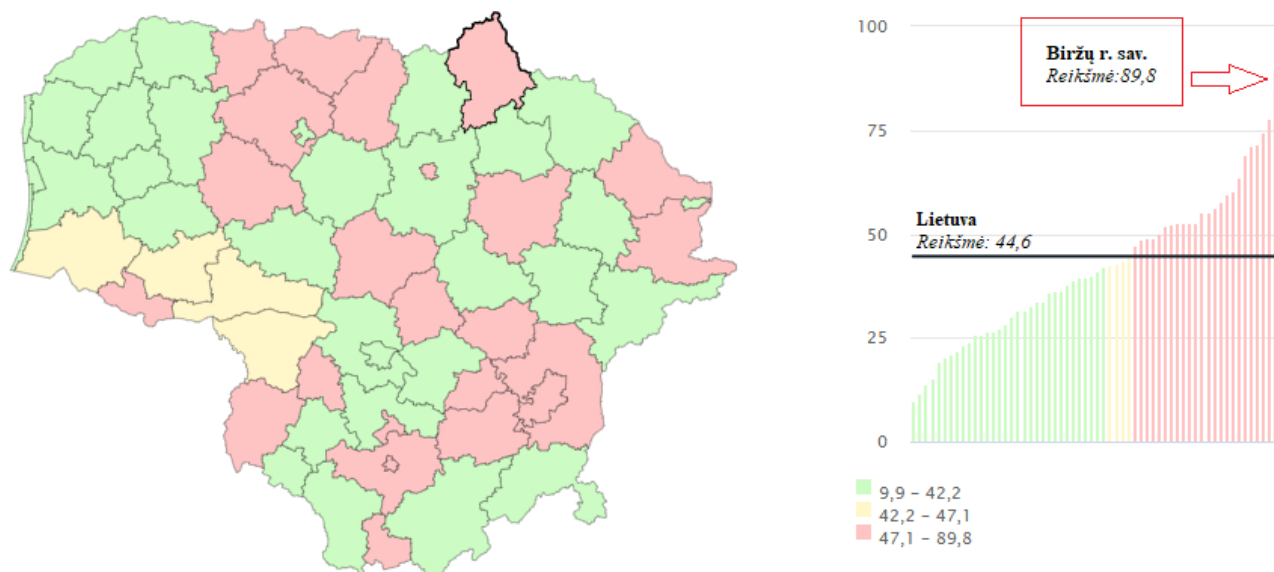
Detalesnei analizei, kaip prioritetinės problemos buvo išskirtos trys sritys, kurių rodiklių reikšmės buvo žymiai nukrypusios nuo Lietuvos vidurkio ir buvo priskirtos prasčiausių savivaldybių kvintilių grupei (raudonoji zona):

- Bandymų žudytis skaičius (X60-X64, X66-X84) 100 000 gyv.;
- Socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1000 gyv.;
- Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, skaičius.

SPECIALIOJI DALIS

Bandymų žudytis skaičius

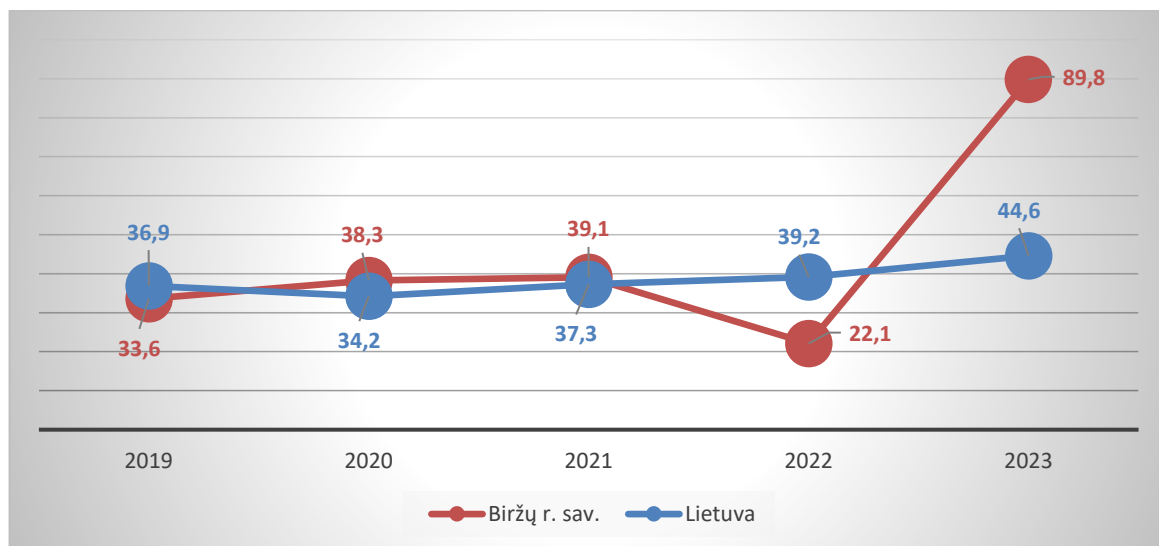
Savižudybė turi ilgalaikį neigiamą poveikį šalia esantiems asmenims ir visuomenei. Taip pat labai svarbu kalbėti apie bandymus žudytis, nes asmenų ankstesni mėginimai nusižudyti, kaip ir artimųjų savižudybė, padidina savižudybės riziką. 2023 m. Lietuvoje užregistruota 1280 bandymų nusižudyti (171 atveju daugiau nei 2022 m.), t. y. 44,6 atvejai tenkantys 100 000 gyv. Biržų r. sav. šis rodiklis siekė 89,8/100 000 gyv. (abs. sk. 20, t.y. 15 atveju daugiau nei 2022 m.) ir tai nulėmė prasčiausią situaciją visoje šalyje lyginant su kitomis savivaldybėmis (4 pav.).

4 pav. Bandymų žudytis skaičius (X60-X64, X66-X84) 2023 m. (100 000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

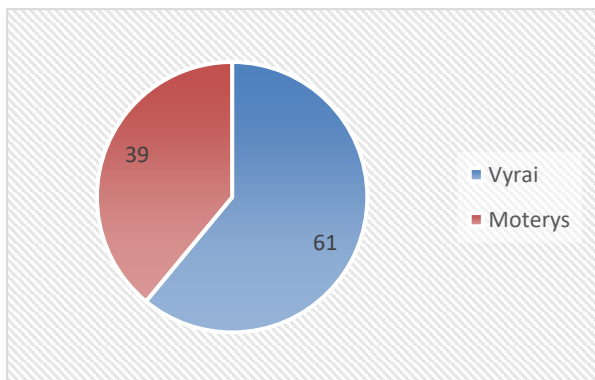
Analizuojant penkių metų laikotarpį, matyti, kad Biržų r. sav. bandymų žudytis rodiklio kreivė šoktelėjo stipriau būtent 2023 m. Ankstesnių metų rodikliai buvo tolygiai panašūs su Lietuvos vidurkiu (5 pav.).

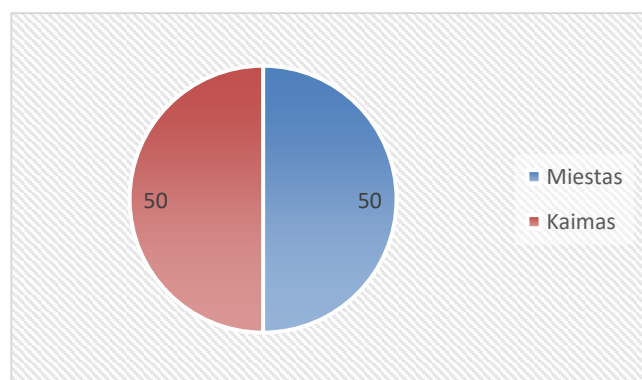
5 pav. Bandymų žudytis skaičius 2019–2023 m. Biržų r. sav. ir Lietuvoje (100 000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Per pastaruosius penkerius metus (2019–2023 m.) Biržų r. sav. nusižudė 36 asmenys. Dažniausias nusižudymo būdas buvo tyčinis susižalojimas pasikariant, pasismaugiant ir uždūstant, kuris sudarė 94 proc. visų nusižudžiusių. Analizuojant duomenis didesnė dalis visų mirusiųjų dėl savižudybių buvo vyrai (61 proc.), moterų – 39 proc. (6 pav.). Pagal gyvenamąją vietovę mirčių dėl savižudybių pasiskirstymas buvo vienodas (kaimo gyventojų – 50 proc., miesto gyventojų – 50 proc. (7 pav.).

6 pav. Biržų r. sav. mirusiųjų dėl savižudybių 2019–2023 m. pasiskirstymas pagal lytį (proc.)

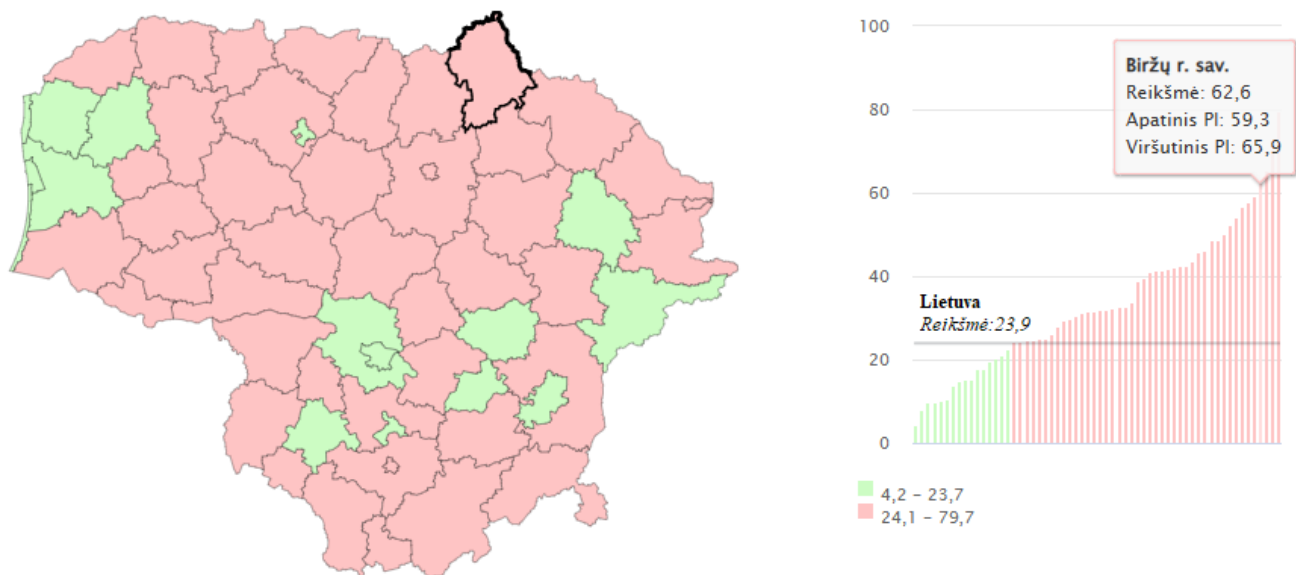

7 pav. Biržų r. sav. mirusiųjų dėl savižudybių 2019–2023 m. pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą (proc.)

Šaltinis: Higienos instituto Mirties atvejų ir jų priežasčių Sveikatos informacijos centras

Socialinės pašalpos gavėjų skaičius

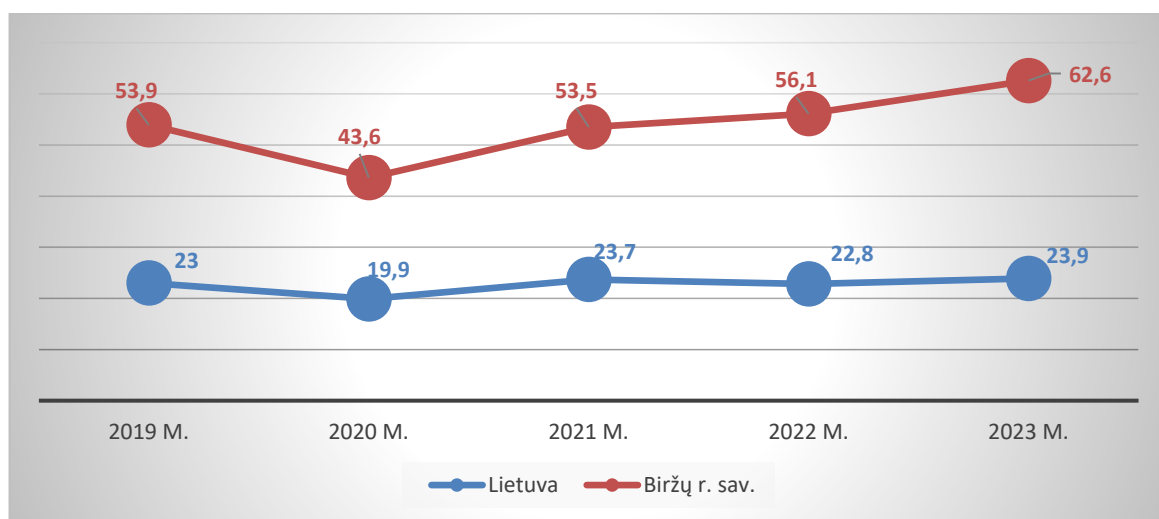
Biržų r. sav. 2023 m. socialinės pašalpos gavėjų skaičius vidutiniškai per vieną mėnesį buvo – 1 394 asmenys, rodiklis siekė 62,6/1000 gyv., o šalies vidurkis buvo 23,9/1000 gyv. Pagal šį rodiklį Biržų r. sav. pateko tarp savivaldybių sąrašo, kuriose situacija yra prasčiausia (Lazdijų, Kalvarijos, Ignalinos) (8 pav.).

8 pav. Socialinės pašalpos gavėjų skaičius Biržų r. sav. ir Lietuvoje 2023 m. (1000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Per pastaruosius penkerius metus socialinės pašalpos gavėjų skaičius Biržų r. sav. sumažėjęs buvo tik 2020 m., toliau visada augo ir jau keli metai rodiklis viršija Lietuvos vidurkį daugiau nei du kartus. Tai yra didelė savivaldybės problema (9 pav.).

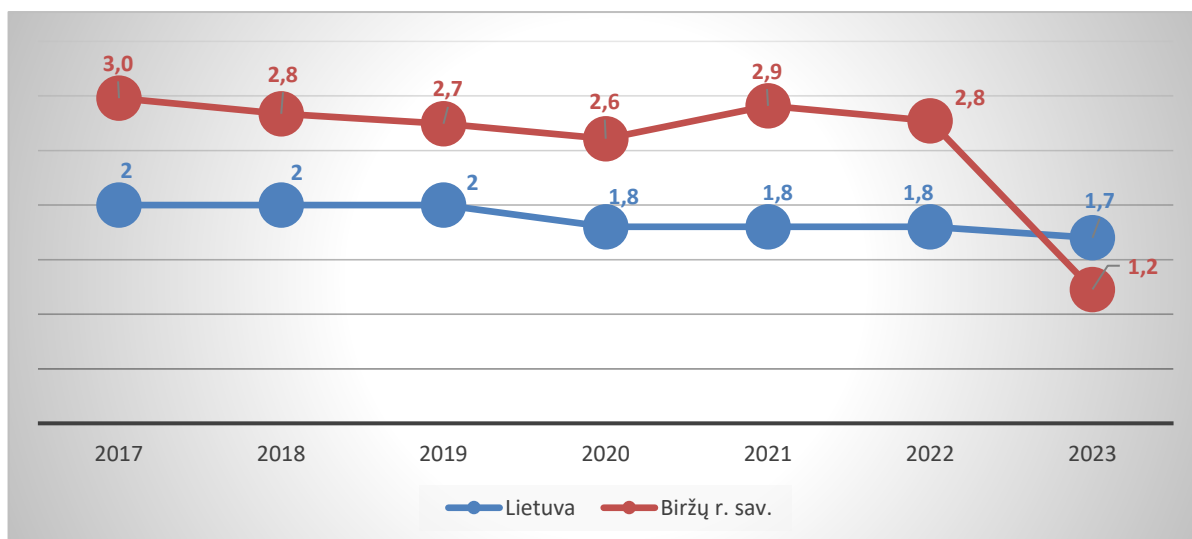
9 pav. Biržų r. sav. ir Lietuvos socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1000 gyv., 2019–2023 m.

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, skaičius

Slaugos specialistų skaičius mažėja, o slauga yra sudėtinė sveikatos priežiūros dalis, apimanti sveikatos ugdymą, stiprinimą ir išsaugojimą, ligų ir rizikos veiksnių profilaktiką, sveikų ir sergančių asmenų fizinę, psichikos ir socialinę priežiūrą.

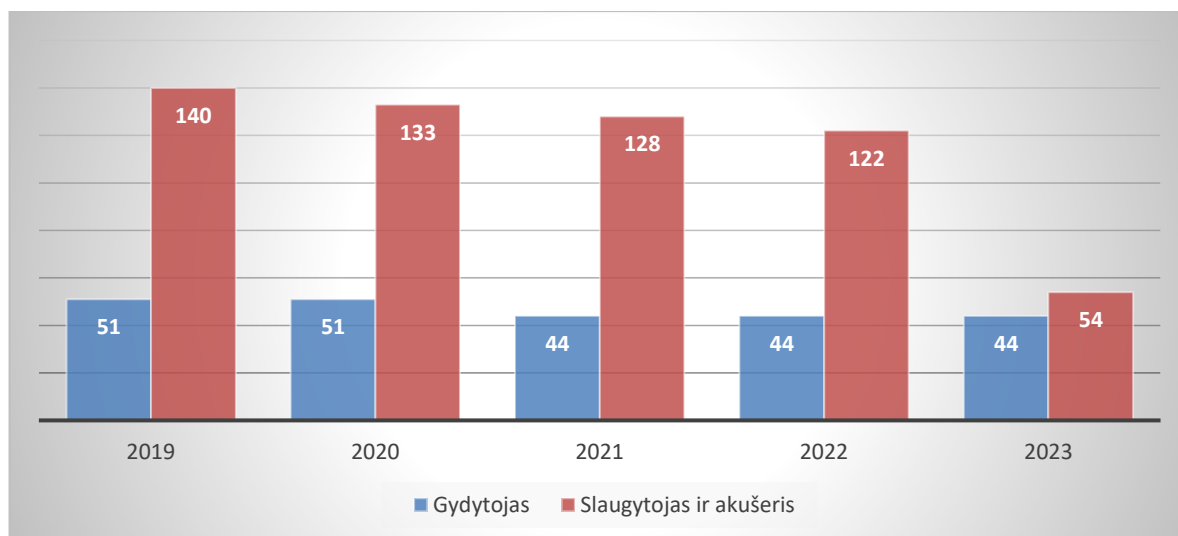
Apžvelgiant 2017-2023 m. laikotarpio slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, skaičių, Biržų r. sav. rodiklis buvo gan pastovus, o 2023 m. slaugytojų skaičius, tenkantis vienam gydytojui krito iki 1,2 ir tai lėmė prasčiausią situaciją visoje Lietuvoje (10 pav.).

10 pav. Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, skaičius Lietuvoje ir Biržų r. sav. 2017-2023 m.

Šaltinis: Higienos instituto visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Lietuvos sveikatos 2014-2025 m. strategijoje buvo iškeltas tikslas, kad slaugytojų ir gydytojų skaičiaus santykis būtų 2:1, nepasiektas, nes slaugytojų skaičius kasmet mažėja. Biržų r. savivaldybėje situacija dar blogesnė - gydytojų skaičius nekinta, bet pažiūrėjus į slaugytojus 2023 m., skaičius krito daugiau nei dvigubai (11 pav.).

11 pav. Praktikuojančių gydytojų ir slaugytojų skaičius Biržų r. sav. 2019-2023 m. (asmenų abs. sk.)

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

IŠVADOS

1. Biržų rajono savivaldybės 2023 m. visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių pasiskirstymas Lietuvoje: 18 proc. pateko į geriausių kvintilių grupę (žalioji zona) (2022 m. – 14,3 proc.), 29,5 proc. pateko į prasčiausių savivaldybių kvintilių grupę (raudonoji zona) (2022 m. – 44,5 proc.), 52,5 proc. pateko į Lietuvos vidurkį atitinkančių kvintilių grupę (geltonoji zona) (2022 m. – 38 proc.).
2. 2023 m. Biržų rajono savivaldybėje bandė nusižudyti 20 gyventojų (rodiklis – 89,8/100 000 gyv.), tai du kartus viršijo Lietuvos vidurkį (Lietuvos rodiklis 2023 m. – 44,6/100 000 gyv.) ir nulėmė prasčiausią savivaldybės situaciją visoje šalyje.
3. Biržų rajono savivaldybėje 2023 m. socialinės pašalpos gavėjų skaičius vidutiniškai per vieną mėnesį buvo – 1 394 asmenys, rodiklis siekė 62,6/1000 gyv., o šalies vidurkis buvo 23,9/1000 gyv. Pagal šį rodiklį Biržų r. sav. pateko tarp savivaldybių sąrašo, kuriose situacija yra prasčiausia.
4. 2023 m. Biržų rajono savivaldybėje slaugytojų skaičius, tenkantis vienam gydytojui krito iki 1,2 ir tai lėmė prasčiausią situaciją visoje Lietuvoje (Lietuvos vidurkis 2023 m. – 1,7).

REKOMENDACIJOS

Siekiant mažinti socialinę-ekonominę gyventojų diferenciaciją, mažinti savižudybių skaičių, skurdo lygį ir nedarbą:

Skatinti gyventojų integraciją į darbo rinką.

Tobulinti valstybės socialinės paramos efektyvumo ir poveikio stebėsenos sistemą.

Stiprinti profesinį mokymą ir užimtumo rėmimą.

Didinti neformalaus švietimo galimybių prieinamumą.

Skirti dėmesį gyventojų elgsenos pokyčių kaitai, žalingų įpročių prevencijai.

Stiprinti visuomenės psichikos sveikatą, užtikrinti psichikos sutrikimų prevenciją.

Nuosekliai tęsti savižudybių prevencijos veiklas.

Šviesti moksleivius nuo 16 metų kaip atpažinti savižudybės riziką patiriančio žmogaus elgesio ženklus, mokyti tinkamai reaguoti bei nusiųsti pagalbos, užtikrinant savipagalbos principo taikymą tiek ugdymo įstaigose, tiek už jos ribų.

Užtikrinti vaikų ir jaunimo užimtumo didinimą (plėsti priežiūros ir užimtumo paslaugas).

Tobulinti ir kurti naujas paslaugas psichikos sutrikimų turintiems, bandžiusiems žudyti gyventojams.

Gerinant sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą:

Gerinti slaugytojų darbo sąlygas ir darbo užmokestį, kad slaugytojų profesija pritrauktų ir išlaikytų jaunas žmones.

Skirti didesnę finansavimą slaugos specialistų pritraukimo ir išlaikymo priemonių vykdymui.

Mažinti slaugos specialistams darbo krūvį, siekiant išvengti darbuotojų pervargimo rizikos ir profesinio perdegimo grėsmės.

Biržų rajono savivaldybės gyventojams:

Aktyviau dalyvauti Biržų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro, švietimo ir sporto bei kitų įstaigų organizuojamose sveikatinimo veiklos renginiuose (akcijose, paskaitose, stovyklose, fizinio aktyvumo, psichinės sveikatos gerinimo užsiėmimuose ir kt.).

Reguliariai lankytis pas šeimos gydytoją ir profilaktiškai tikrintis savo sveikatą.

Aktyviai dalyvauti ir paraginti artimuosius dalyvauti nemokamose valstybinėse prevencinėse programose: onkologinėse, širdies ir kraujagyslių ligų, gimdos kaklelio piktybinių navikų,

krūties vėžio, priešinės liaukos (prostatos) vėžio, vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis.

Būti nepakantiems alkoholio vartojimui bei rūkymui ir ieškoti alternatyvų, aktyvių laisvalaikio praleidimo būdų.

Propaguoti ligų profilaktikos priemones, sveiką gyvenseną: sveikatai palankią mitybą, fizinį aktyvumą, poilsį, grūdinimąsi, psichikos sveikatos gerinimą ir kitas sveikatą stiprinančias veiklas.